

طلاق عاطفی والدین و پر خاشگری نوجوانان

تالیف:

فاطمه خسروی

انتشارات رازنهان

۱۳۹۸

سرشناسه	: خسروی، فاطمه، ۱۳۷۲-
عنوان و نام پدیدآور	: طلاق عاطفی والدین و پرخاشگری نوجوانان / مولف فاطمه خسروی.
مشخصات نشر	: تهران: راز نهان، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۱۰ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۸-۶۹۹-۶
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: پرخاشگری در نوجوانان
موضوع	: Aggressiveness in adolescence
موضوع	: زناشویی — ارتباط — جنبه‌های روان‌شناسی
موضوع	: Communication in marriage -- Psychological aspects
موضوع	: اختلالات رفتاری در نوجوانان
موضوع	: Behavior disorders in adolescence
رده بندی کنگره	: BF۷۲۴/۳
رده بندی دیویی	: ۱۵۵/۴۱۸۲۳۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۷۲۱۳۶۴

آدرس: میدان انقلاب، اول جمال زاده جنوبی، کوچه دانشور، پلاک ۱۲، واحد ۲ شماره تماس: ۰۲۱۶۶۹۰۱۸۴۱ - ۰۹۱۲۲۲۳۰۲۶۹ آدرس الکترونیکی: raznahanbook@gmail.com آدرس سایت: www.raznahanbook.com	
---	---

که عنوان کتاب..... طلاق عاطفی والدین و پرخاشگری نوجوانان
 که مولف..... فاطمه خسروی
 که صفحه آرا..... رضا کاوه
 که طراح جلد..... رضا کاوه
 که ناشر..... راز نهان
 که شمارگان..... ۱۰۰۰ نسخه
 که نوبت چاپ..... اول ۱۳۹۸
 که قیمت..... ۱۴۰۰۰ تومان

ISBN: 978-600-448-699-6

سخن مؤلف

سپاس خداوند منان را که توفیق عنایت فرمود تا تألیف و گردآوری کتاب " طلاق عاطفی والدین و پرخاشگری نوجوانان " را به پایان برسانم و در اختیار اساتید و دانشجویان رشته‌های روانشناسی، مشاوره، مشاور خانواده، مشاوران و سایر دانشجویان علاقه‌مند در دیگر رشته‌ها قرار دهم. کتاب حاضر به نحوی تدوین شده تا خواننده پس از مطالعه، درباره شناخت دوره نوجوانی، رابطه نوجوانان با والدین خود، طلاق و مولفه‌ی طلاق عاطفی والدین و نقش آن در پرخاشگری نوجوانان و راهکارهایی جهت کاهش پرخاشگری نوجوانان در سطح پایه به دست آورد. آنچه که مؤلف را بر آن داشت تا به تألیف و گردآوری این کتاب بپردازد، کمک به دانشجویان رشته‌های روانشناسی و مشاوره خانواده به منظور نوشتن پایان‌نامه می‌باشد. کتاب پیش روی، اثر گران‌قدری است که به صورت سهل و روان و با رویکردی کاملاً کاربردی و با شرح جزئیات کامل به بررسی موضوعات طلاق عاطفی و پرخاشگری می‌پردازد. امید است استفاده از مطالب این کتاب به دانشجویان عزیز جهت ارتقای سطح کیفی پایان‌نامه‌هایشان کمک کند.

در پایان، از همه عزیزانی که در گردآوری این کار به من یاری رساندند تشکر می‌کنم. بی‌شک در تألیف کتاب نهایت دقت به عمل آمده تا ضمن رعایت امانت‌داری، متنی روان و ساده ارائه گردد، ولی به هر حال نمی‌تواند خالی از عیب و نقص باشد، لذا از کلیه اساتید، دانشجویان و پژوهشگران استدعا دارم، بنده را از انتقادات سازنده خود جهت رفع اشکالات موجود در کتاب برای چاپ بعدی محروم نسازند.

فاطمه خسروی

فهرست مطالب

۱۱.....	مقدمه
۱۷.....	فصل اول: نوجوانی
۱۹.....	بازتاب تغییرات جنسی بر شخصیت نوجوانان
۲۰.....	مراحل نوجوانی
۲۱.....	تندیس و نقش در نوجوانی
۲۲.....	سه جنبه شخصیت انسان از دیدگاه توماس هریس
۲۳.....	الف) «والدین»
۲۳.....	ب) «کودک»
۲۴.....	ج) «بزرگسال»
۲۵.....	انگیزش
۲۵.....	انگیزش درونی و انگیزش بیرونی
۲۶.....	نیاز
۲۶.....	نوجوانی در نظریه پیازه
۲۷.....	نوجوانی در نظریه تحولی والون
۲۸.....	نوجوانی در نظریه تکوینی و مرحله‌ای اریکسون
۳۱.....	در جستجوی هویت
۳۳.....	هویت، آگاهی از توانایی‌ها
۳۴.....	نهایت جستجوی هویت
۳۴.....	خانواده و انتقال نظام ارزش‌ها به نوجوانان
۳۵.....	روابط بین والدین و نوجوانان
۳۷.....	دوستی و رفاقت در نوجوانی
۳۸.....	نتیجه‌گیری

۴۱	فصل دوم: طلاق عاطفی والدین
۴۲	طلاق
۴۴	طلاق عاطفی
۴۶	طلاق عاطفی در جامعه ایران و علل آن
۴۸	مهارت‌های زندگی
۴۹	باورها و سنت‌های ویرانگر
۵۰	نظریه‌های طلاق عاطفی
۵۲	۱- نظریه سیستمی کیفیت زناشویی مارکز
۵۳	۲- نظریه مثلث عشق استنبرگ
۵۳	۳- نظریه نظم خرد چلبی
۵۵	شرایط علی طلاق عاطفی
۵۵	عدم تامین نیازهای عاطفی
۵۵	بی‌توجهی مرد
۵۷	مشکلات ارتباطی
۵۷	عدم هم‌دلی و همراهی مرد با زن
۵۸	عدم تعادل روانی مرد
۵۸	انتخاب نادرست همسر
۵۸	تاثیر طلاق عاطفی والدین بر نوجوانان
۶۱	راه‌های جلوگیری از طلاق عاطفی والدین
۶۱	۱- واقع بین باشید
۶۲	۲- عذرخواهی کنید
۶۲	۳- نسبت به اخلاقیات پایبند باشید
۶۲	۴- ابهامات را برطرف کنید
۶۳	۵- مهربان باشید و جواب مهربانی را بدهید
۶۵	فصل سوم: پر خاشگری نوجوانان
۶۷	تعریف پر خاشگری
۷۳	انواع پر خاشگری
۷۳	الف) پر خاشگری وسیله‌ای
۷۳	ب) پر خاشگری خصمانه
۷۴	نظریه‌های پر خاشگری

۷۴.....	۱- نظریه رفتار غریزی فروید
۷۵.....	۲- نظریه ناکامی - پر خاشگری
۸۲.....	۳- نظریه فیزیولوژیکی
۸۳.....	۴- نظریه یادگیری اجتماعی
۸۵.....	۵- دیدگاه شناختی پر خاشگری
۸۵.....	۶- نظریه پر خاشگری - پر خاشگری
۸۶.....	۷- نظریه روانکاوی
۸۷.....	عوامل مؤثر بر پر خاشگری نوجوانان
۹۱.....	کنترل پر خاشگری در نوجوانان
۹۱.....	تنبیه
۹۲.....	فرو خوردن خشم
۹۲.....	نقش زمان در اطفاء پر خاشگری
۹۲.....	تکنیک‌هایی لازم برای کنترل پر خاشگری
۹۴.....	راه حل‌هایی دیگر برای جلوگیری از پر خاشگری
۹۴.....	درمان پر خاشگری
۹۶.....	سیک‌های تعامل والد-نوجوان
۹۸.....	تاثیر طلاق عاطفی والدین بر پر خاشگری نوجوانان
۱۰۱.....	منبع
۱۰۱.....	منابع فارسی
۱۰۸.....	منابع لاتین

مقدمه

خانواده در تمام فرهنگ‌ها، به ویژه فرهنگ ایرانی‌ها، مرکز شکل‌گیری هویت فرد است. به طوری که هیچ فردی جدا از خانواده‌اش قابل تعریف نیست و خانواده رکن اصلی سازنده‌ی فرد و شخصیت اوست. کانون مقدس خانواده، همانطور که در دین اسلام نیز به آن اشاره شده، به عنوان بهترین مکان برای تربیت جسم و روان است (عابدی و نیلفروشان، ۱۳۹۳).

امروزه، خانواده در اشکال گوناگون دیده می‌شود که هر کدام یک سیستم اجتماعی-فرهنگی تلقی می‌شوند. در داخل چنین سیستمی، افراد به وسیله‌ی حلقه‌های عاطفی قدرتمند، بادوام و متقابل به یکدیگر گره خورده‌اند. فرد در خانواده، فرایند جامعه‌پذیری را می‌آموزد که مجموعه‌ای از بایدها و نبایدها است و بالاخره نقش‌هایی را در روابطش با دیگران یاد می‌گیرد. آنچه در خانواده از اهمیت زیادی برخوردار است، توجه به ارزش‌ها به ویژه ارزش‌های خانوادگی و اجتماعی است. ارزش‌های اجتماعی از اساسی‌ترین عناصر نظام اجتماعی هستند که از طریق آن‌ها می‌توان جامعه را کنترل کرد و به سوی زوال یا تعالی سوق داد. بنابراین، خانواده‌ها باید عواملی را که موجب پیدایش، شکل‌گیری و تقویت ارزش‌ها و ارتباطات خانواده و جامعه می‌شوند، بشناسند (کفاشی، ۱۳۸۹) و بتوانند در رویارویی با آسیب‌ها، بنیان خود را حفظ نمایند.

امروزه، خشم^۱ یکی از مهم‌ترین و تاثیر گذارترین هیجان‌ها در زندگی انسان است. برانگیختگی آن به صورت مکرر می‌تواند، فعال‌کننده رفتار پرخاشگرانه بوده و به سازگاری روان‌شناختی و سلامت فردی آسیب‌رساند. خشم و پرخاشگری یکی از نشانه‌های اختلال سلوک است که در آن حقوق اساسی دیگران، مقررات و یا هنجارهای اجتماعی و اخلاقی عمده‌ی مناسب با سن، زیر پا گذاشته می‌شود. همواره مسائل فردی و اجتماعی متعددی وجود داشته که از این هیجان متأثر شده است و خشونت، قابل پیش‌بینی‌ترین پیامد آن است (ون دالن^۲، ۲۰۰۸).

پرخاشگری اختلالی است که در نوجوانان به صورت‌های مختلف بروز می‌کند (اونیشی، کواواتا، کورکاو و یوشیدا^۳، ۲۰۱۲). پرخاشگری دوران نوجوانی پیش‌بینی کننده رفتارهای پرخطر بعدی است زیرا این رفتارها می‌تواند رفتارهای بزهکاری، سوءمصرف مواد، افسردگی و افت تحصیلی را در آینده پیش‌بینی کند. رفتار پرخاشگرانه رایج در میان نوجوانان در حال حاضر چالش عمده‌ای در مدارس ایجاد کرده است این مشکلات رفتاری مانند تمایلات مخرب، نزاع، نافرمانی مربوط به این گونه رفتار می‌باشد (ون لیر، ویتارا و ایزنر^۴، ۲۰۰۷). رفتار پرخاشگرانه می‌تواند توسط یک فرد یا یک گروه نشان داده شود و یا می‌تواند یک فرد یا یک گروه را هدف قرار دهد. علاوه بر این برای رهبری کردن یا کنترل تهدیدهای فیزیکی، رفتارهای پرخاشگرانه به طور عمومی نیاز به یک قربانی دارد که این قربانی می‌تواند تاثیر منفی بر پرورش شخصیت داشته باشد (پولمن^۵، ۲۰۰۸). با توجه به این که نوجوانان در قرن بیست و یکم در معرض تاثیرات نامطلوب رسانه‌ها و چالش‌های بیشتر در مقایسه با نوجوانان در دهه‌های گذشته می‌باشند نوجوانان در این دوره خود را بیشتر در معرض انواع مختلف خشونت در جامعه همسالان و خانواده می‌بینند.

از شایع‌ترین مشکلات نوجوانان که از دلایل مهم ارجاع آن‌ها برای مشاوره و روان‌درمانی نیز می‌باشد، مسئله پرخاشگری است. در ایران نیز مسائل مرتبط با خشم از قبیل رفتارهای مقابله‌ای، خصومت و پرخاشگری یکی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین عوامل مراجعه نوجوانان برای مشاوره و روان‌درمانی است. خشم یک پاسخ هیجانی شدید به محرومیت و تحریک شدگی است که با افزایش

1- Anger

2- Van Daalen

3- Onishi, Kawabata, Kurokawa & Yoshida

4- Van Lier, Vitaro & Eisner

5- Polman

برانگیختگی خودکار و تغییر فعالیت سیستم عصبی مرکزی مشخص می‌شود. به بیانی دیگر خشم به حالتی عاطفی یا هیجانی اطلاق می‌شود که گستره‌ای از تهییج ملایم تا خشم وحشیانه یا عصبانیت را در بر می‌گیرد و غالباً زمانی که مانعی در راه رسیدن به اهداف یا ارضای نیازهای افراد وجود دارد تجلی پیدا می‌کند (درتاج، مصائبی و اسد زاده، ۱۳۸۸).

تعاریف مختلفی از پرخاشگری و زیر گروه‌ها و طبقه‌بندی‌های آن، بنابر نظریات مختلف و در راستای اهداف گوناگون، مطرح شده و پژوهش‌های بسیاری نیز پیرامون آن‌ها صورت گرفته است. یک طبقه‌بندی، شامل پرخاشگری آشکار و رابطه‌ای می‌باشد. پرخاشگری آشکار- فیزیکی و کلامی- شامل رفتارهای خصمانه نظیر زدن، هل دادن، لگد زدن و نیز تهدید به انجام اعمال به صورت کلامی می‌باشد (شهیم، ۱۳۸۶)؛ اما بنابر گفته پژوهشگران، رفتار پرخاشگرانه به صورت آشکار تنها بخشی از کل فراوانی آن را شامل می‌شود.

پرخاشگری رابطه‌ای، شکلی از پرخاشگری است که فرد پرخاشگر با هدف بر هم زدن روابط دوستانه و بین فردی قربانی، اقدام به پخش شایعات یا بدگویی وادار کردن افراد به قطع ارتباط با فرد می‌نماید و از این طریق باعث منزوی شدن او می‌گردد. آمارهای متفاوت و حتی متناقضی در مورد فراوانی پرخاشگری رابطه‌ای بین پسران و دختران وجود دارد به نحوی که برخی از محققان میزان آن را در میان دختران بیشتر برآورد کرده، برخی دیگر تفاوت جنسیتی در این موضوع را گزارش نکرده و برخی دیگر نیز- که البته کم هستند- فراوانی پرخاشگری رابطه‌ای در پسران را بیشتر گزارش نموده‌اند (ماتورا، هاشمیتو توچی،^۱ ۲۰۰۹).

امروزه پرخاشگری نوجوانان به طور فزاینده‌ای تحت عنوان یک موضوع سلامت عمومی مورد ملاحظه قرار می‌گیرد. تعیین عامل‌های خطر اولیه، اولین و مهم‌ترین گام در پیشگیری از خسونت به شمار می‌رود. پژوهش‌های انجام شده تاکنون نشانگر مشارکت و دخالت عوامل مختلف بیرونی از قبیل جامعه، محیط، خانواده و تحصیلات و نیز عوامل درونی از قبیل شخصیتی، عاطفی، شناختی و عصب زیست شناختی در پدیده پرخاشگری نوجوانان می‌باشد. پژوهش‌های اخیر بر نقش متقابل این

عوامل و برهم کنش آن‌ها در پرخاشگری نوجوانان تاکید می‌کند (سلف براون، فردریک، بیندر، ویتاکار، لاتزکر، ادواردز^۱ و همکاران، ۲۰۱۱).

همان‌طور که ذکر شد یکی از عامل‌های خطر اولیه در پرخاشگری نوجوانان، محیط ابتدایی رشد آنان بالاخص خانواده می‌باشد. تحقیقات انجام شده در این زمینه بر نقش فعال رفتار والدینی، سبک‌های فرزندپروری و رابطه والد-فرزندی تاکید نموده و آن‌ها را از عامل‌های خطر وقوع و افزایش پرخاشگری در کودکان و بالطبع نوجوانان و بزرگسالان می‌دانند. روابط اولیه نوجوان با والدین در پرخاشگری رابطه‌ای با همسالان تاثیر دارد. براتمن^۲ و همکاران (۲۰۰۹)، نیز معتقدند که رابطه اولیه والدین با فرزند و شیوه فرزندپروری آن‌ها با پرخاشگری نوجوانان رابطه دارد. این محققان و محققان دیگر، برقراری محیطی گرم و صمیمی در خانواده و رابطه محبت آمیز بین والدین و فرزندان را عاملی در جهت کاهش پرخاشگری نوجوانان با پرخاشگری بالا می‌دانند.

همان‌گونه که انتظار می‌رود و با توجه به رویکردهای مختلف در زمینه پرخاشگری، رویکردهای مختلف درمانی نیز ارائه شده و مورد آزمون قرار گرفته‌اند. از دیرباز درمان‌های دارویی برای کنترل خشم و پرخاشگری مورد تحقیق و استفاده قرار گرفته است که از جمله آن‌ها می‌توان به استفاده از اولانزاپین (الیز و زارباتنی^۳، ۲۰۰۷)، متیل فندیت و ریسپریدون اشاره نمود. در یک مطالعه بر روی نوجوانان پرخاشگر، افرادی که جلسات ۲۰ دقیقه‌ای ماساژ درمانی دریافت کرده بودند کاهش در اضطراب، خصومت و پرخاشگری را گزارش کردند (فیلد، دیگو، هراندز-ریف^۴، ۲۰۱۰). سمیجسترز و کلون^۵ (۲۰۰۶) عنوان می‌کنند که می‌توان از ابزارها و فنون هنر درمانی برای پراگماتیک و تخلیه پرخاشگری در محیط درمان استفاده نمود.

از طرف دیگر، در بین تمامی نهادها، سازمان‌ها و تاسیسات اجتماعی، خانواده نقش و اهمیتی خاص و بسزا دارد. تمامی آنان که در باب سازمان جامعه اندیشیده‌اند، همه مصلحین، حتی رویاگران و آنان که به ناکج‌آباد روی کردند، بر خانواده و اهمیت حیاتی آن برای جامعه تاکید کرده‌اند. به درستی هیچ جامعه‌ای نمی‌تواند ادعای سلامت کند، چنانچه از خانواده‌هایی سالم برخوردار نباشد.

1- Self-Brown, Frederick, Binder, Whitaker, Lutzker & Edwards

2- Brotman

3- Ellis & zarbatany

4- Field, diego, & hernandez-reif

5- Smeijsters & cleven

بی‌هیچ شبهه، هیچ یک از آسیب‌های اجتماعی نیست که فارغ از تاثیر خانواده پدید آمده باشد (قصری خوزانی، ۱۳۹۲).

بنابراین احتمال رفتار پرخاشگری در نوجوانان، مخصوصاً در سنین پایین در محیط خانواده‌هایی که درگیری و تنش در آن زیاد است بسیار بیشتر است. فرزندان، پدر و مادر را الگوی خود قرار می‌دهند و رفتارها و گفتارشان را با تقلید از آن‌ها آموزش می‌بینند.

گاهی سردی رابطه‌ی زوجین با یکدیگر موجب بی‌توجهی آن‌ها به فرزندان می‌شود و همین امر سبب شده زمانی که فرزند خواسته‌ای دارد، پدر و مادر به آن بی‌توجه بوده و او نیز با فریاد و رفتارهای پر تنش سعی بر جلب توجه والدین خود کند. هم‌چنین، یکی از نیازهای فرزندان در تمام سنین، محبت و عشق‌ورزی والدین است، بنابراین زمانی که این نیاز در خانواده بی‌جواب بماند، فرزند به مکان‌ها و افراد دیگر روی خواهد آورد و به سرگرمی‌های خارج از خانواده سوق پیدا می‌کند، اگر او محبتی که به آن نیاز دارد را در درون خانه خود پیدا نکند به هرکسی که این مهربانی و عشق را به او نشان دهد جذب خواهد شد.

در حقیقت مشکل از جایی شروع می‌شود که او در میان افرادی در جستجوی محبت باشد که غیرقابل اعتماد بوده و مناسب نباشند و در این صورت امکان بروز آسیب‌های اجتماعی برای آن‌ها بیشتر می‌شود.

بنابراین، جدایی عاطفی پیامدهای بسیاری دارد که یکی از آن‌ها کم توجهی به همسر و فرزندان است. معمولاً در طلاق عاطفی، هماهنگی پدر و مادر در تربیت فرزند از بین رفته و در نتیجه به دلیل برخوردهای متفاوت و روش‌های تربیتی مختلف والدین، فرزند دچار تعارض شده و در این بین مجبور به انتخاب است که باید به خواسته پدر یا مادر عمل کند و در نتیجه دچار تعارض روانی می‌شود که منجر به پرخاشگری در نوجوانان خواهد شد.